

ЕСТЕТИКА ВИРАЗНОСТІ ОЛЕГА СТАЛІНСЬКОГО НА УКРАЇНСЬКІЙ БАЛЕТНІЙ СЦЕНІ

Горська Вероніка Ігорівна

здобувачка другого рівня вищої освіти спеціальність «Хореографія»
кафедри режисури та хореографії
Львівський національний університет імені Івана Франка, Україна

Костур Іванна Андріївна

ORCID ID: 0000-0002-5312-8847

асистент кафедри режисури та хореографії факультету культури і мистецтв
Львівський національний університет імені Івана Франка, Україна

Яценко Андрій Анатолійович

ORCID ID: 0000-0002-2853-5440

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри режисури та хореографії факультету
культури і мистецтв
Львівський національний університет імені Івана Франка, Україна

Науковий керівник: Плахотнюк Олександр Анатолійович

ORCID ID: 0000-0003-4130-8653

кандидат мистецтвознавства, доцент кафедри режисури та хореографії
факультету культури і мистецтв
Львівський національний університет імені Івана Франка, Україна

В українській науковій і публіцистичній літературі можна знайти чимало відомостей про творчу спадщину провідних діячів балетної сцени. Український мистецтвознавець та дослідник історії хореографічного мистецтва в Україні О. Плахотнюк звертає увагу на важливості висвітлення творчої діяльності провідних митців хореографії України [5; 6; 7; 8]. Дослідник звертає увагу до важливості цього питання «На жаль, вже не поодинокі випадки, коли молоді науковці не звертають будь-якої уваги на вітчизняних діячів хореографії, і при цьому намагаються у глибинному та псевдо науковому аналізі вивчати лише зарубіжних представників хореографії, не рідко тільки на основі публікацій інших авторів, без можливості відвідати з цілю наукового дослідження у архівах, театрах, мистецьких середовищах тої чи іншої країні з якою пов'язана діяльність даного митця. При цьому не помічають чималу верству провідних митців рідного краю, нерідко більш значущих [8, с. 27].

Звернемось до постаті славетного українського танцівника Олега Миколайовича Сталінського (1906–1990). Свій сценічний шлях – 54 роки на сцені – артист розпочав у складі балетної трупи Київського державного оперного театру ім. К. Лібкнехта (тепер – Київський національний академічний театр опери та балету України ім. Т. Шевченка). З другої половини 1940-х років професійна діяльність артиста була пов'язана з трупю Львівського державного академічного театру опери та балету ім. І. Франка (тепер – Львівський національний театр опери та балету ім. С. Крушельницької), де танцівник працював з 1946 року й до кінця свого життя.

Так, яскраву характеристику ролі Олексі Довбуша, втілену О. Сталінським під час гастролей балетної трупи Львівського ДАТОБ ім. І. Франка на київській сцені, було надано в публікації В. Гузія «Хустка Довбуша» [2, с. 3]. У статті йшлося про

однойменний балет композитора А. Кос-Анатольського, написаний на широкому документальному матеріалі з використанням народних мотивів гуцулів. Про художній образ, створений О. Сталінським, В. Гузій зазначав, що переконливими засобами артистичного мистецтва, зокрема, надзвичайною акторською майстерністю, артистові вдалося втілити глибокоемоційний образ відважного ватажка опришків. «Довбуш у його виконанні – мужній, сміливий і благородний. Артист, поряд з рисами борця за визволення народу, тонко розкриває глибину почуттів Довбуша до головної героїні Дзвінки», – писав про танцівника театрознавець [2, с. 3]

Цікаве сценічне втілення отримала в О. Сталінського роль Візиря з балету «Сім красунь» К. Кара-Караєва. Коментарі щодо сценічного образу можна зустріти в балетній рецензії Є. Ніколаєнка «Творча майстерність» [2, с. 4]. На думку балетознавця, великою вдачею для артиста стала його відмова від трафаретного образу театрального «злочинця». «Стрункий візир вражає своїм внутрішнім маразмом і нелюдськими якостями. Кожний рух, кожний елемент танцю О. Сталінського пройнятий великим змістом, підкреслює суть візира – прагнення до влади», – писав про танцівника мистецтвознавець [4, с. 4].

Участь О. Сталінського в балетній виставі К. Кара-Караєва «Тропою грому» було висвітлено в однойменній розгорнутій рецензії С. Яковлева «Тропою грома» [12, с. 4]. Театрознавець відзначив, що роль плантатора Герда була однією з найскладніших у спектаклі, адже потребувала від її виконавця не формального, «штампового» зображення негативного персонажу, а відтворення його індивідуальних рис характеру. Критик, зокрема, писав про акторське перевтілення О. Сталінського: «Він зумів переконливо продемонструвати два обличчя Герда: одне – з піднесеним аристократизмом у взаємодіях із білими людьми або поблажливо байдужого в спілкуванні з темношкірими рабами, й інше – людиноненависницьке» [12, с. 4].

Олег Сталінський у ролі полководця Марка Красса з балету «Спартак» А. Хачатуряна постав у центрі публікації А. Смотрич «Факел свободи» [9, с. 4]. Автор статті наголосив, що, з одного боку, танцівник представив типовий образ римського аристократа, з іншого – створив «повний сценічного перевтілення» портрет підступного й розбещеного представника верхівки римської еліти. «Приємно, що О. Сталінський не втратив почуття міри і малює образ реалістичними барвами», – зазначив А. Смотрич [9, с. 4]

Окреме місце в історіографії проблеми посідають мистецтвознавчі відгуки щодо балету «Спартак», підготовлені самим О. Сталінським. Так, у листопаді 1965 року з'явилися одразу дві статті – ««Спартак» у Львові» [11, с. 4] та «Свято в театрі – свято у серці» [10, с. 4], присвячені львівській прем'єрі балету «Спартак» А. Хачатуряна. Значний сценічний досвід (на момент виходу статті за плечима О. Сталінського нараховувалося вже близько 40 років сценічного життя) дозволив танцівникові аргументовано висвітлити як позитивні сторони вистави, так і вказати на певні прорахунки. Окремий акцент танцівник-критик зробив на участі автора музики – А. Хачатуряна в підготовці спектаклю. Він писав: «Наслідуючи великі традиції, А. Хачатурян створив свої балетні партитури як твори симфонічні, пронизані танцювальними ритмами. Однією з особливостей «Спартака» є введення в неї [виставу – авт.] хору. Це сприяє монументальності, поєднанню оркестрового звучання та масової дії на сцені» [11, с. 3].

З нагоди 70-річного ювілею О. Сталінського було підготовлено публікацію відомого драматичного актора Б. Молчанова «Артист балету» [3, с. 3]. Розмірковуючи над сценічним талантом танцівника, автор статті пригадує найхарактерніші ролі

Сталінського, різножанровість яких вражає діапазоном та мистецтвом акторського перевтілення. «Складно перерахувати всі ролі цього видатного танцівника, – пише Б. Молчанов. – Ні, не танцівника, а артиста балету, тому що в будь-якій ролі його балетна техніка слугувала розкриттю образу, надзавдання, характеру» [3, с. 3].

Метою наукової розвідки Л. Вишотравки «Роль творчості Олега Сталінського у формуванні вітчизняної школи чоловічого балетного виконавства першої половини ХХ століття» [1, с. 175–181] став аналіз сценічного доробку танцівника, пов'язаний із роками його роботи на сцені Київського державного оперного театру ім. К. Лібкнехта. Авторка ґрунтовно довела, що О. Сталінський зробив вагомий внесок у формування національної хореографічної школи.

Кожна роль Олега Сталінського ставала високим технічним і яскравим акторським досягненням. Упродовж 20 років роботи на сцені театру О. Сталінському вдалося співпрацювати з багатьма відомими радянськими балетмейстерами (М. Дисковський, Л. Жуков, В. Литвиненко, Р. Баланотті, Є. Вігілев, Г. Березова тощо), кожен з яких вплинув на формування в танцівника цінного досвіду роботи як в експериментальних виставах, так і в спектаклях академічної спадщини.

Список використаних джерел:

1. Вишотравка Л. Роль творчості Олега Сталінського у формуванні вітчизняної школи чоловічого балетного виконавства першої половини ХХ століття. Мистецтвознавчі записки. 2018. Вип. 34. С. 175–181.
2. Гузій В. «Хустка Довбуша». *Вечірній Київ*. 1953. 8 серпня. С. 3.
3. Молчанов Б. Артист балета. *Львівська правда*. 1976. 16 січня. С. 3.
4. Ніколаєнко Є. Творча майстерність. *Вільна Україна*. 1954. 29 жовтня. С. 4.
5. Плахотнюк О. Творчість Тараса Григоровича Шевченка на балетній сцені. *Вісник Львівського університету : зб. наук. праць: серія мистецтвознавство*. Львів : ЛНУ ім. І. Франка, 2014. Вип. № 15. С. 171–176. <http://publications.lnu.edu.ua/bulletins/index.php/artstudies/article/view/3171>
6. Плахотнюк О. Балетмейстери державного українського театру музичної комедії у Львова (1946–1953 років). *зб. наук. праць: Вісник Львівського університету. Серія Мистецтвознавство*. Вип. 20. Львів : ЛНУ ім. І. Франка, 2016. С. 203–211 URL: <http://publications.lnu.edu.ua/bulletins/index.php/artstudies/article/view/10625>
7. Плахотнюк О. Василина Степанівна Щурат-Глуха (схиігуменія Вероніка) – забута постать львівської сцени. *зб. наук. праць: Вісник Львівського університету. Серія Мистецтвознавство*. Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2016. Вип. 17. С. 255–261. URL: <http://publications.lnu.edu.ua/bulletins/index.php/artstudies/index>
8. Плахотнюк О. Сторінки творчої біографії Едуарда Бутинця. *зб. наук. праць. Танцювальні студії*. 2018. Вип. 2. С. 27–34. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ds_2018_2_5
9. Смотрич А. Факел свободи. *Вільна Україна*. 1965. 26 листопада. С. 4.
10. Сталінський О. Свято в театрі – свято у серці. *Вільна Україна*. 1965. 28 листопада. С. 4.
11. Сталінський О. Спартак у Львові. *Львівська правда*. 1965. 4 листопада. С. 4.
12. Яковлев С. Тропою грому. *Львівська правда*. 1963. 1 червня. С. 4.